

ORADEA-MARE (NAQYVÁRAD)

30 iunie st. v.

12 iulie st. n.

Este în fiecare duminică.

Redacțiunea :

Strada principală 375 a.

Nr. 26.

ANUL XXVII.

1891.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei

Mihail Cogălniceanu.

(1817—1891.)

Națiunea română iarăși a îndurat o lovitură grea. Unul din cei mai mari fii ai sei, care a lucrat cu puteri de gigant la deșteptarea și înălțarea nămolului românesc; care ca bărbat de stat, ca orator și om al științei de-o potrivă și-a creat un nume nemuritor, Mihail Cogălniceanu, a încetat din viață la Paris în 2 iulie an. c.

Mare este pierderea ce societatea, știința și politica română suferă prin această moarte; tocmai de aceea este greu a schița chiar și în liniamente de frunte viața și activitatea acestui bărbat. Ori unde află vr'o înaintare a nămolului românesc, pretotindeni dai de mâna lui Cogălniceanu, căci nici un act mare nu s'a făcut fără conlucrarea lui.

El a fost unul din acea pleiadă glorioasă, care mai întâiu a dat sbor literaturii și artei dramatice, întemeiând reviste științifice, înființând teatrul românesc la Iași, publicând primele lucrări istorice și desgropând din întunericul pulverei scrierile cronicarilor români;

El a fost unul din cei mai aprigi luptători pentru unirea principatelor române sub un singur domn și într'un singur și nedespărțit stat România;

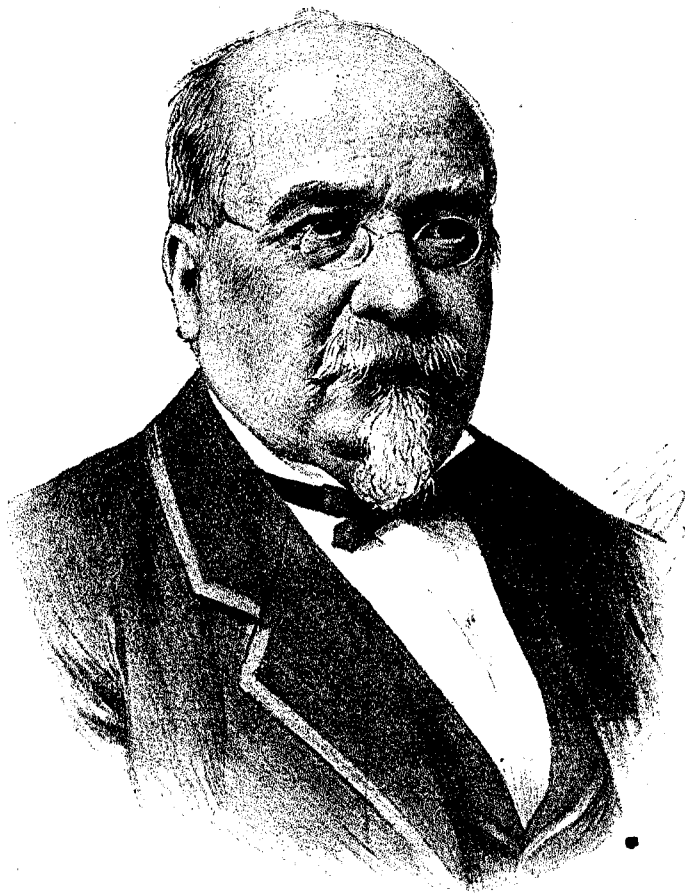
El a fost autorul celor mai mari două acte naționale seversite sub domnia lui Cuza Vodă: secularizarea averilor mănăstirești și improprietărea țăranilor români;

El a fost, care după reșoiul din 1877 cu turcii, ca ministru de externe, la congresul din Berlin, în iunie 1878, a luptat alături cu Ion Brătianu, luând cuvântul în sinul congresului și apărând cu căldură drepturile românilor;

El a fost unul din cei ce au făcut independența și regatul României.

S'a născut la 1817 septembrie 6, în Iași. Tatăl său a fost vornicul Ilie Cogălniceanu; mamă sa Catinca n. Stavilă, din o familie românescă din Basarabia.

A studiat la casa părintescă, apoi la universitatea din Berlin și Paris, ocupându-se cu jurisprudența și cu istoria. Încă la Berlin, în 1837, publică istoria Munteniei și a Moldo-

MIHAIL COGĂLNICEANU.

vei, în limba franceză.

Intors în țară, întemeiă la Iași o tipografie, în care atară de »Buletinul oficial al statului«, care i se dedese în întreprindere, deschise era publicității literare. Fondă »Archiva Română« prima publicațiune

periodică, care vorbi românilor despre originea lor și începă a scôte la lumină documente istorice prețioase. Tot pe atunci întreprinse, ajutat de puținii scriitori din timpul acela, o fôie intitulată »Dacia Literară.« Protectoratul rusesc sugrumând în curând această fôie, Cogălniceanu scôse »Propășirea«, în colaborare cu Alecsandri, C. Negri și Ion Ghica. Acésta fôie a făcut educațiunea politică a junimei. »Fôia sătésacă« asemenea a eșit sub redacțiunea sa.

Totodată Cogălniceanu a îmbrățișat profesiunea de avocat, el pentru prima-ôră dede în Iași idea despre ceea ce se numește elocință parlamentară.

În 1843 începă a predă ca profesor istoria românilor, în Academia Mihailenă din Iași, cu care ocaziune țină renumitul discurs de introducere în istoria națională.

Luând parte și densusul în mișcările dela 1848, fu silit să emigreze la Cernăuți. Acolo publică o broșură intitulată »Dorințele Moldovenilor.«

Sub Grigorie Ghica, rentors în țără, ocupă mai multe funcțiuni publice, probând că este cel mai valoros om politic al Moldovei. La 1852, după o muncă de deci de ani, publică renumita colecțiune a cronicelor române, intitulată »Letopisețile țării Moldovei«, în trei volume, din care în deceniul trecut s'a publicat a doua ediție.

După tractatul dela Paris, care scôse principatele de sub protectoratul rusesc, deschidându-se terenul politic, Cogălniceanu păși pe acela cu totă energia, scôse la lumină diarul »Stéua Dunărei«, se alege deputat și de atunci până 'n sfârșit, ca deputat, ca senator și ca ministru, a stat nocontenit în serviciul țării sale, ocupând un loc de frunte, severșind actele cele mai mari.

În anii din urmă nu s'a mai ocupat cu literatura, dar a petrecut-o cu luare aminte și totdeuna i-a dat spriginul moral și material. În considerarea marelor sale merite literare-culturale, Societatea Academică l'a ales membru încă la 1868, adeva în anul prim după înființarea sa; de atunci a luat parte la lucrări totdeuna când a putut, a fost ales și președinte, iar actualminte eră președinte al secțiunii istorice.

Nu putem încheia aceste șire mai frumos, decât cu cuvintele lui ce-a rostit mai an în cameră :

»Noi bătrânii ne ducem ce niște fantome, căci viața noastră încet-încet s'a stins pentru binele popoului românesc. Generațiunea noastră, din care n'au ramas decât câțiva, s'a stins săracă, ca Goleștii, ca Rosetti ș-atâția alții, și tot săraci vor muri Brătienii și sărac voi muri și eu. Și acușați și judecați în pasiunea luptelor politice, generațiunea noastră inse a avut entusiasm și curaj pentru idealul național. Voi dar, tinerilor, luați dela noi numai calitățile; ve conjur, luați numai entusiasmul și curajul, și lăsați patimele noastre, căci noi am fost născuți într'o epocă de frământări escepționale!«

Proverbe.

Săracul doreșce să nu-i fie fôme; bogatul să aibă poftă de mâncare. (Englezesc.)

Nevêsta bună e podôba casei, așa cum sôrele e ornamentul cerului. (Bohem.)

Cea mai mare fericire pentru un om matur e, când pentru un moment, i se presintă ocazia de a redeveni copil.

Cu succesul nu se discută. (Francez.)

Curajul nu e bun de nimic decât nu e însoțit de rațiune. (Danez.)

Trei cununi.

(În amintirea verișorei mele Maria Dronca.)

Urcat-am treptele de marmor
A criptei albe din morminți;
M'am rădîmat de murul rece,
Pe care rașele ferbinți

A sôrelui de primăvără
Să-l încăldêscă nu mai pot,
Zădarnic arde viu și vesel,
Schintea din pētră nu mai scot.

Sălcămul trist crescut-a mare,
Și iorgovanii impregiur
Sînt înfloriți; din vērful crucei
Se 'ntinde edera pe mur,

Se 'ncurcă 'n marginea 'ncrestată
Pe ușa nēgră, grea, de fer
Și tremurând încet în aer
Aștēptă stropii calți din cer

Ating cu mâna mea ferbinte
Zăvorul rece, ruginit;
Iar cheia scărșee în hrôrcă,
Pe glasul vechiu și ascuțit.

O clipă, stau pe pragul ușei,
În urma mea să fur, ferbinți,
Dulci rașe calde — niște vrăbii
Cu ochii lucii și cuminiți

Pândesc, săltând din crâng pe trepte,
Să pigulêscă după plac
Semēnța ce se scuturase
Din trei cununi din flori de mac

Uscate ași. — Candela arde
Cu mucul roș ca de rubin,
Aruncă dungi de foc în prēmă
Și învășce 'n blând senin

Păreții suri. Dar tu feciôră,
Feciôră albă din sicriu,
Cu ochii stinși, buze 'nceștate,
Tu nu mai ai surisul viu.

Ce l'ai avut odiniôră,
Și tuturor le-ai fost pe plac,
Când alergând pe holde grase
Căutai să afli flori de mac,

Opinca cucului, spic galbin
Și în cununi le impletiai;
Cu ochii vii dar, plini de lacrimi,
La crucea moșului mergeai,

Șoptind încet un „Tatăl nostru“
Pe érba verde 'ngenunchind,
Puneai cununile pe cruce — —
De tinerețe strălucind.

Iți ridicai obrazul gingaș,
Când vrăbiile, ciripind
Se sărutau pe gard — tu dragă,
Uitai de lacrimi și zimbînd,

Simțiai că sinul teu se bate
De alintat ce erai

Căci fălfăindu-ți haina albă,
Ridând șiret, le hîșii ai . . .

Ați ești aici și tu la moșul,
O, tu cu densus odichniți
In cripta rece 'ncongiurată
Cu iorgovanii infloriți!

Sicriul de metal închis-e,
Tu zaci intr'ensul, fără graiu,
Nu-l pot deschide, îl acopăr
Cu trei cununi de flori de maiu.

Și las să-mi curgă lacrimile
Fără astempăr, după plac — —
In liniște culeg vrăbeții,
Culeg sēmēnte de mac!

Maiu 27, 1891.

Lucreția Suciu.

Primul meu bolnav.

— Novellă —

(Incheiere.)

Mi-am recăstigat repede sangele meu rece, de care detesem probe in atatea rënduri ca student și mi-am continuat cercetările mai mult de formă, și mai mult ca să privesc frumoșele mâni albe ca zăpada ale copilei. Nu me puteam sătură admirând trăsurile regulate ale feței sale, descoperind pe obraji ei trandafirii câteva lacrimi neuscate încă.

Pe când voiam s'o întreb ceva, ea m'a strîns de mână cu mâna-i môle și catifelată și am simțit că un curent electric mi-a străbătut tot corpul. Am înțeles ce voia. Voiă să me facă complicele ei in îndeplinirea vre unui capriciu ôre-care. Am tăcut, și ea înțelegându-mi bunătatea inimei, drept mulțumire deschise ochii ca să mi-i arate cât sînt de frumoși.

Cât de fericit me simții in momentele acelea, n'aș puté să ve spui.

Mii de orizonuri mi se arătau, mii de ilusii își luau naștere in mintea mea.

Familia cu multă grabă me întrebă decă e ceva grav. Respunsei printr'un moțait din cap care insemnă:

— Este ceva! . . .

Tôte astea nu m'au impeditat d'a rupe prima fôie dela carnetul meu pentru rețete, d'a face saftéua cum s'ar dice, și d'a scrie pe ea următorul rënd fôrte inocent, mai inocent ca un ignorant:

R/p

Limonadă simplă

300 grame.

Nu putea fi ceva mai banal decăt medicamentul ce ordonasem. Ar fi ris și spițerul cu mare poftă, decă ar fi știut circumstanțele in care eu ticluisem minunata mea rețetă. Am ingrigit inse ca să nu afle dela cine emană acéstă ordonanță, iscălindu-me chinezesce de desuptul ei.

Pe când scrieam rețeta, fata a început să se mișce din ce in ce mai mult, prefăcându-se că se desmeticesce.

Mi-a aruncat o privire așă de dulce, că seménă cu cel mai dulce zimbet. In ochii ei citiam intru câtva motivele care o siliau să se prefacă bolnavă, dar nu puteam citi tot ce voiam. In ori ce cas eram com-

plicele unei ființe frumoșe, unei ființe care incepuse să me intereseze in cel mai inalt grad.

Muma ei începù să o sărute și să o mângăe cu atâta dragoste sinceră, încât imi fu peste putință să nu me indiușez. O cucônă bêtrână din vecinătate, fiind față la acéstă scenă, — pôte din prefăcătorie, pôte din alt interes — începù să plângă.

— Scôlă-te in sus, dragă Fifă, nu mai face scene de acestea, nu mai ne mahnî peste mësură cu caprițiile tale, dicea muma fetei cu un accent plin de iubire maternă.

Apoi începù să o sărute pe obraji, pe ochi, pe mâni, pe pěr, cu atâta foc, încât ori-ce inimă ar fi cedat rugăciunilor bêtrânei mame.

Numai copila sta nepăsătoare și rugăciunilor și sărutărilor mamei sale

Se gândia pôte in momentul acela la alte sărutări, la sărutările vreu unui tiner care îi fermecase simțurile.

In ori-ce cas eră o fată fôrte rece.

Terminându-mi grozava rețetă, ea fu trimisă cu mult alai și tevatură, cu multă grabă la spițarie. Iar eu, ne mai avënd cuvënt să mai prelungesc visita, m'am retras.

Ochii copilei rësățate și neascultătoare m'au privit până ce am eșit din cameră și chiar pe când închideam ușa, ea avea ochii tot ficsați spre mine. Părea că-mi spune ceva privirea ei fermecătoare, séu părea că vrea să me subjuge?

Nu știu! Știu numai atât, că eu me imbolnăvisem de o bôlă fôrte crudă, de amor.

Eșind in stradă, me lovii in piept cu mai mulți ênși, călcai pe picioré câteva dame și apucaii cu totul pe alt drum decăt acela care ducea la locuința mea. Eram așă de zăpăcit, distrat, mai știu și eu cum, încât d'abiă după vre-o oră de umblet prin têrg, me gândii că trebeu să me duc acasă.

Ajuns acasă, simții indată trebuința d'a eșii iar afară. Mi se părea locuința mea un fel de închisóre, o peșteră singuratică in care nu biziă nici măcar o muscă.

Mi se tot părea că vënd ușa crepându-se și apărënd in deschidëtura ei, frumosul cap al bolnavei mele. Ori-ce fâșiiit auđiam prin sală, me făcea să tresar și să-l iau drept fâșiiitul rochiei dșorei Fifă. Eram cum se cade fermecat. Căci să ve spui drept, pentru prima oră vëndusem o femeie așă de frumoșă, lăsându-și inima in mânilé mele, și dându-mi tótă libertatea ca să-i mângăi mânilé-i albe ca sidetul. Pentru prima oră bătăile inimei unei femei imi vorbiau intr'un limbagiu misterios spunëndu-mi cuvinte magice și fermecătoare. Afară de asta, nu putea să-mi fugă din minte privirea ei dulce, leneșe, zimbitóre, promițătoare, in momentul când eșiam pe ușa.

Me întrebam singur: Nu cumva am visat? nu cumva sînt încă in așteptarea primului meu bolnav și tot ce făciui până acum s'a petrecut numai in inchipuirea mea? Lucrurile prea se petrecuseră repede, bôla ce fusesem chemat a combate fusesé numai o prefăcătorie, iar copila prefăcută, așă de frumoșă. Ce insemnau tôte acestea? Eram eu eroul vre-unui roman ce se țesea in giuru-mi fără ca eu să știu ceva? Eram eu cauza leșinului prefăcut al fetei și fusesem chemat ca s'o vindec numai cu prezența mea? Eră fata inamorată de alt cineva? Atunci pentru ce mi-a strîns cu atâta foc mână? Pentru ce, la eșirea mea mi-a zimbit ca celui mai vechiu și mai bun prieten?

Imi veniă in minte fel de fel de idei care se băteau in capete. Știu numai atât că, ca respuns la tôte aceste diferite întrebări, n'am dat decăt unul singur, unul pe care l'a șoptit in taină sufletul meu:

— O iubesc!

Pe când șoptiam acest cuvânt sacru, mi arunca ochii pe o patologie ce sta pe măsă deschisă tocmai la bóla amor.

Nu citisem nici odată ca student, această pagină, de óre-ce nu se cerea la nici un examen, și nici nu avusesem ocazie a tratá vre-un bolnav séu bolnavă de amor. Acum fiind eu bolnav, am citit cu sete între altele și următoarele rânduri :

»Amorul, pasiune care incepe prin emoțiuni puternice și termină prin plictisélă însoțită de căscături «

Acéstă glumă a autorului numitei patologii nu m'a făcut nici chiar să zimbesc. Simțiam că me înbușesc în casă și uritul me stringea de gât.

Trecând pe la pórtá casei dșórei Fifi, am vădút eșind din curte doue trásurí în care se aflau câte-un doctor bétrán. Am incremenit. Ce or fi dís bétránii Esculapi vėdėndu-mi rețeta mea. Dar me gândiam iar : ce ar fi putut da or-căre alt medic în locul meu, pentru o bóla ca aceea de care sufería dșóra Fifi ? Me consolam cu ideia, că doctorii chemați în urma mea trebuie să-mi fi confirmat opiniunea și să-mi fi laudat șiretlicul. Me felicitam iar de ideia ce avusesem d'a iscáli rețeta chinezeșce.

Am fugit repede pe altă stradă, ferindu-me d'a nu fi bănuít de confrății mei, că aș fi stánd prin apropiere și că eu sűnt autorul celebrei rețete. Asta mi-a servit ca o dușe de apă rece în inferbințela amorósă de care eram cuprins.

Séra m'am întėlnit din întėmplare cu unul din acei doi medici bétráni și fără să-l întreb ími spuse că a fost chemat împreună cu doctorul Stranguleanu, ca să-și dea părerea în privința bólei dșórei Fifi. Ími spuse apoi rídėnd, că înaintea lor fusese un alt medic fórte tiner, un novice, care a prescris o limonadă simplă.

Auđind cuvintele din urmă, îngălbėnii și m'așteptam să-mi spue și numele. Nu șicia inse numele medicului novice.

În or ce cas, eu credeam că se prefăce că nu șcie cine a dat visită bolnavei înaintea lor și-mi închipuiam că din complesanță face tóte acestea. Nu i-am respuns nimic. El inse continuă a-mi spune, că novicele medic a lăsat o bună impresiune familiei dșórei Fifi, prin manierele sale alese, prin aerul seu îngrijat față cu bolnava, și prin alte multe calități pe care mi le-a mai înșirat, dar pe care nu le mai țin minte. Dar, mi-a adăugat el, familia neîncređetőre într'un medic prea tiner, a trimis după alți doi medici mai bétráni.

Am înțeles atunci tot. Nu puteam inse înțelege de ce tot ridea bétránul Esculap, și ridea cu atăta poftă, ori de câte ori pronunță cuvėntul limonadă ? Bănuía că am fost eu séu voiá să batjocorėscă pe toți medicii tineri ? Nu șciu.

Mi-a dís în urmă, că bine a făcut medicul novice d'a prescris limonadă, că prin asta a arátat mult cépcánlác, multă diplomație. Că un asemenea medic are să ajungă fórte departe, are să se facă milionar în cel mai scurt timp.

Apoi l'am întrebat cu un óre-care aer de indiferență silită :

— Cam ce ați fi dat dvóstră, dle doctor, într'un cas analog ?

— Dragul meu Milene, eu aș fi dat o limonadă roșie la prima visită, albastră la a doua visită, galbenă la a treia. Și decă m'ar fi chemat la un astfel de bolnav de șapte ori, aș fi dat aceeaș limonadă colorată, inse în fiecare dı cu câte o culóre din cele șapte ale curcubeului.

»Bolnavul ar fi fost — sűnt sigur — convins că ia șapte medicamente deosebite. De aceea își repet — continuă el — că bine a procedat medicul novice

și pote ca de aceea numita limonada să aibă calitățile lui multiple.

Cuvintele acestea ími gádiliau urechea și-mi renașceau speranțe.

Înainte d'a me despărți de bétránul medic, acesta me invită la mėsă la el a doua dı.

— Vino, ími dıse dėnsul, máne am invitați la mėsă mai mulți confrății, între cari și cățiva tineri, vino, vom ride de afacerea limonadei.

Vedeam bine că sűnt ursit să nu mai scap de afurisita aceea de limonadă, al căreia spectru ími sta mereu în față. Vedeam bine că sűnt condamnat să tot auđ satire care me priviau, dar care se spuneau la adresa unui medic necunoscut.

Aveam eu óre-cari presimțiri că primul meu bolnav are să me dea de borobótă și íată că presimțirile-mi începeau să se realizeze. Nu comisesem vre o crimă, dar s'auđi pe toți confrății rídėnd de prima ta rețetă, spuneți-mi cum vi s'ar părė ? Mai tardıu am observat eu că prea eram timid și prea me impresionam de tóte alea, că prea dam lucrurilor neînsemnate o proporție colosală.

Peste o săptămână, m'am decis să dau o visită familiei dșórei Fifi. Voiam să învechesc relațiunile cu această familie, să me fac, cum se dıce, amic d'al casei.

Ochii dșórei Fifi nu-mi fugiau din minte nici dıua, nici nóptea. Eram nerăbdător să șciu decă copila acesta nutreșce pentru mine óre-care iubire, séu numai am fost înșelat ca de un miragiu.

De aceea credeam neapėrat trebuincios să mai dau o visită, ca cunoscut, nu ca medic.

Puteam să-mi motivez visita pe grija ce aveam despre starea sánetății dșórei. Pretecestul erá fórte bun ca să pot trece pragul casei frumoșei mele complice. Afară de asta eram fórte curios să aflu ce motive o siliseră să se prefacă bolnavă, și să citesc ceva și din romanul în care luasem și eu parte.

Pentru acest scop dar, în dıua hotărítă ca să dau visită, după ce m'am gătít cu hainele cu care fusesem îmbrăcat când am susținut tesa, și cu care speram să me și cunun, după ce am bėut ceva bėuturi care să-mi mai mărescă curagiul, am pornit către locuința dșórei Fifi.

Am ajuns la pórtá curții, dar n'am îndrăsnit s'o deschid. Par că cineva ími spunea să mai întarđiez, că nu e momentul tocmai bine ales ca să intru. Me duceam câteva înainte și me întorceam apoi iar îndėrėt. Puneam mâna pe clanță și o trăgeam înapoi fără să deschid ușa.

În fine, după ce m'am gândit aprópe un cias ce trebuie să fac, după ce am umblat în sus și în jos în deajuns, m'am hotărít să intru în curte și am și intrat.

Am tras clopoțelul dela scară și mi-a eșit înainte o servitóre bétrână care me întrebă :

— Ce poftiți dvóstre ?

— Acasă este dna ? . . .

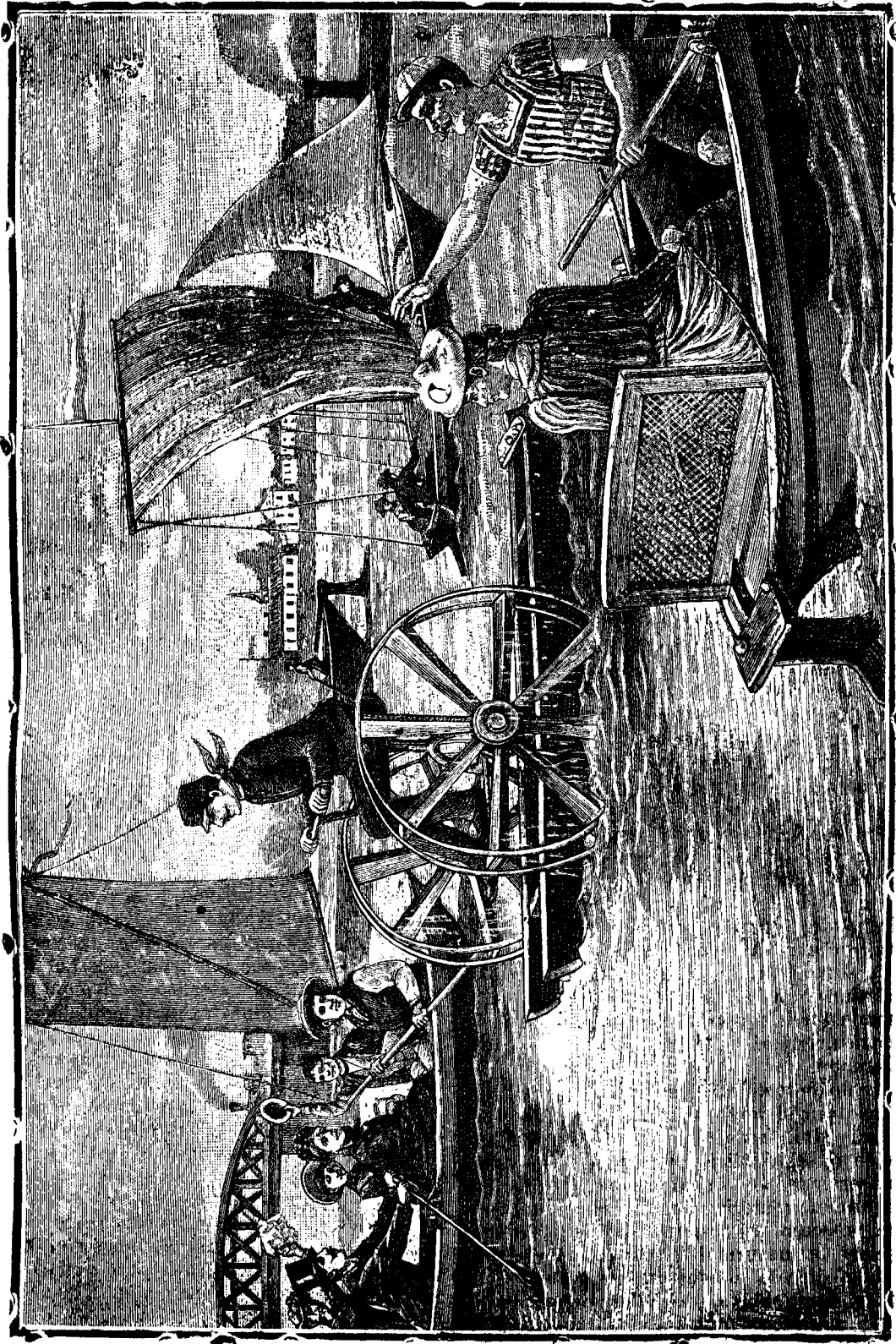
— Nu este acasă, dle, tótă familia a plecat ieri la moșia Strejeni.

— Și când se întorče ?

— De, dle, máne se cunună cuconița acolo cu dnu Niobeanu și cređ că peste trei, mult patru dıle, trebuie să se inapozeze.

— Se cunună cuconița ? Care cuconița ? întrebai eu repede.

— Cuconița Fifi, respunse servitóreá. Părinții dumneaei nu voiau cu nici un chip s'o dea după dl Niobeanu, dar fata îi scóse din răbdări, leșină mai în fiecare dı, sta tot tristă, tot supėrată, nu mánca, nu bea, și în cele din urmă făgăduise că are să se otrăvescă cu chibrituri decă n'a dat după tinerul ce in-

V E L O C I P E D P E A P A .

biă. Aușind părinții una ca asta, n'au mai ăis nici căre, și au dat-o cu ochii inchiși. Face după cum îți spusei, nunta la țără. Să le dea Dăeu noroc!

După ce termină servitorea, porni cătră casă ăicând în gândul meu :

— »Am un bolnav mai mult și o ilusie mai puțin!»

Dimitrie Teleor.

Momente istorice.

Cap IV.

§ 12. Conveniri dese la Sibiu. Se convocă sinodul diecesan aplaciat de cătră monarc. După sinod conferență privată. Alte programe venite din afară. Dela Sibiu petițiune cătră monarc inspirată de neîncredere cătră aristocrația țerei. Cu totă silința, românii tot au întârziat. Br. Fr. Kemény numit cancelar, com Em Miko gubernator. Mitropolitul Alesandru St. Șuluțiu alergă în fruntea unei deputațiuni la Viena. Se alătură și din Bănățieni în cauza Banatului. Audiența. Se permite convocare de conferență națională. Mitropolitul vine delat Viena drept la Sibiu Primire strălucită. Simion Popovici maltractat de uuguri în Arad. Conferența Bănățienilor la Timișora. Andrei Mocioni și devotamentul seu. Lipsa de ăiare mari. Scopuri mărețe, ces-tiuni vitale, mijloce pitice.

Gn aceleași ăile convenirile românilor în Sibiu se repețiau în măsura în care erau frecventate și ale sașilor.

Intr'aceea se convocase sinodul diecesan, pe care-l așteptau probleme din sfera dreptului canonic de importanță supremă, pe lângă care nu încăpeau discuțiuni de natura politică. După închiderea sinodului inse s'au intrunit vreo 50 de bărbați în conferență privată. Din conversațiunile acelora se vedu între altele, că ômenii noștri isoლაți în cei 10—12 ani de cătră lumea din afară nu avuseră ocațiuni a se orientă asupra teoriilor moderne de drept public, și nu le eră îndemână să spargă așă ușor prin dreptul public istoric asupritor al Transilvaniei. Conferențiarii se invoiră deocamdată în doue puncte și anume: 1, Să se ceră demarcarea și recunoșcerea prin o lege fundamentală a unei părți din Transilvania de pământ românesc pentru naționalitatea românescă cu vot curiat și cu veto, precum a fost și al celorlalte națiuni până în 1848; séu: Să insistăm pe lângă un proiect de lege electorală cu cens de 5 până la 20 florini de contribuțiune directă, din care să rezulte totă reorganizarea patriei năstre. A doua cestiune grea a fost relativă la dreptul limbilor patriei în legislațiune, în administrațiune și justițiă. Pentru autonomia țerei, în opozițiune cu Uniunea proclamată de cătră maghiari în 1848, s'au declarat toți membrii conferenței.

De aci încolo proiectele de programe naționale și politice resăriau din diverse părți. După proiectele din Sibiu apărū altul redactat la Orăștie și Alba-Iulia. După acelea se publică altul dela Brașov, pe care-l formularăm acolo în 26 de puncte, pentru ca să dea nu numai materie de discuțiune publică, ci și ca să fie ôreșcum un respuns indirect la unele proiecte săsești și la necurmatele provocări violente câte veniau dela ăiarele maghiare. Programa dela Brașov, după ce mulțamiă monarcului pentru revenirea la constituțiune, provocându-se la autograful Maj. Sale trimis ministrului Rechberg, în care se prevéd schimbări afund tăietóre, plecá dela jurământul din 1848 pus la Blas, dela proclamarea libertății și a independenței naționale, declară că voeșce să scuture jugul legilor feudale, cerea jurșu, libertate personală și libertate de tipariu fără nici-o cautiune,

¹ A se vedé „Gazeta Trans.“ Nr. 49 din 1/13 nov. 1860.

libertate de reuniuni, despre care tôte în diplomă nu eră vorbă; mai departe trage câteva liniamente pentru o lege electorală cu cens moderat, împărțire nouă a țerei, asigurarea usului limbei naționale în tôte afacerile publice etc.¹

S'au mai vedut și alte programe, inse mai mult anonime eșite din penele unor funcționari, căror nu le convenia ca să le publice sub numele lor. Cea din urmă a fost cea mai radicală a lui dr. Iosif Hodoșiu².

Tôte acelea programe și alte opinii care cerculau prin ăiare séu și numai pe cale privată, adunându-se în Sibiu la episcopul A. br. Șaguna și la cele doue redacțiuni erau conservate ca material pentru acțiune ulterioară. Intr'aceea dela Sibiu apucase a se și inaintă la împèratul o suplică cu data din 7 novembre scrisă de episcop și de câțiva bărbați români din loc, unde se află un număr respectabil de români fruntași, la cari mai veniau alții din afară ca la reședința de atunci a gubernului. În acea petițiune scurtă, inse meduvósă suplicanții acum ca tot-deuna plini de neîncredere cătră compatrioții lor maghiari, rógă pe monarc între altele, ca să denumescă la curte un cancelar român declarat, iară locul de conferență prealabilă ordinară de cătră Maj. Sa spre a se tiné între un numer anumit de români, maghiari și sași nu cumva să fie destinat Clușul, ci séu Alba-Iulia séu Sibiu, adecă mai curat românesce, sub apărarea tunurilor cetății de inaintea furiei ungurești³.

Au întârziat séu nu, românii cu aceea suplică a lor, în orice cas aristocrații conservativi din Ungaria, cari acum intrau și eșiau pe tôte ușile și unghiurile curții împèrătești, au mijlocit ușor, ca gubernator să fie numit com. Emeric Miko, iară cancelar br. Francisc Kemény supranumit de ômeni »Vulpoi». Mai vértos denumirea lui Kemény implu de grijă pe toți românii, cari nu așteptau dela acesta nici-o dreptate. Nu, că br. Kemény ar fi fost un vrășmaș atât de inreutățit și neimpăcat al națiunii române ca celalalt br. Stefan Kemény, carele beuse fórte mult sânge românesc 1848/9 și care a lucrat în tótă vieța până la mórte spre stricarea românilor, dară Francisc Kemény și în locul seu oricare alt aristocrat maghiar din acesta țără, controlat și strimtorat de cătră frații sei de sânge, de religiune și de principii naționale, nu putea să fie drept cătră români.

Față cu acelea denumiri, românii trebuiau să ia cât mai curénd măsuri de apărare vigurose, cu atât mai vértos, că și din Ungaria ne veniau șciri dese despre maltractarea sângelui nostru. Deci s'a decis ca să plece cât mai curénd o deputațiune numerosă la Viena sub conducerea mitropolitului conte Alesandru Sterca Șuluțiu. Au plecat bărbați valoroși din câteva locuri. Dela Brașov au mers trei ênși cu protopopul Ioan Popasu în frunte. Intre 10—12 decembrie erau peste 20 deputați români adunați în Viena, între cari și câțiva frați din Banat. Petițiunea cu care a mers acesta deputațiune a fost primită prea bine, dar la audiență au fost insinuați și s'au prezentat numai mitropolitul și Popasu, din causă că membrii deputațiunii necunoscând formalitățile de observat în casuri de acestea, nu-și insinuasera înainte de plecare numele și pozițiunea lor socială la gubernui țerei, nu aveau nici plenipotență dela comunele orl societățile respective.

(Incheierea va urmá.)

George Barițiu.

¹ Publicată intrégă în „Gazeta Trans.“ nr. 50.

² Publicată în „Fôia pentru minte“ etc. în nr. 1 et 2 din 1861.

³ Petițiunea tipărită românesce între actele conferenței naționale din 13—16 ian. 1860 pp. 66—67.

Vino iubit-o!

(Poesie in prosă.)

Pădurea e verde, păsările cântă duios prin pomii cu frunzătura desă, și ierba cu mii de floricele așterne pajșteea cu un covor mătășos. Umbra sub copaci e desă; vino iubit-o!

Vino iubit-o! să ne preumblăm amândoi prin aceste locuri frumoase, pline de farmece poetice și să-ți spun prin cuvinte șoptitoare că te iubesc.

Te iubesc! cuvânt care me face să tresar când îl pronunț. Cuvânt care și-a găsit ecoul în inima ta.

Inima ta mi-e dată de mult mie; de-atunci când singuri ne țineam imbrățoșați, jurându-ne amor etern.

Amor etern va fi amorul care-l simt pentru tine, căci te voi iubi totă viața.

Totă viața gândul meu nu va sbură decât la tine, scumpă iubită, numai la tine.

La tine se îndreptă cugetu-mi în orele de reverie când îmi aparî înaintea ochilor.

Înaintea ochilor te văd pururea frumoasă, așa cum ești zimbindu-mi cu fericire.

Cu fericire viața noastră se va scurge, căci de aci înainte nu vom trăi decât unul pentru altul, iubindu-ne.

Iubindu-ne vom fi cei mai fericiți și nici odată nimic nu ne va turbura fericirea ce o vom gusta.

Vom gusta orele cele mai dulci ale vieții și nu ne vom gândi decât la amorul nostru.

Amorul nostru va fi invidiat de mulți și toți ne vor rivni starea noastră.

Starea noastră nu este decât iubirea pasionată ce o simțim amândoi.

Amândoi ne iubim; nu trăim decât unul prin altul și tu nu vrei să vii acum când pădurea e verde.

Pădurea e verde, păsările cântă duios prin pomii cu frunzătura desă și ierba cu mii de floricele așterne pajșteea cu un covor mătășos; umbra sub copaci e desă. Vino iubit-o!

Gr. Mărunțeanu.

Academia Română.

— 1866—1891. —

Raport asupra activității Academiei Române, cu ocaziunea serbării de XXV ani a existenței sale, la 1/13 apr. 1891, de D. A. STURDZA, secretar general.

II.

Ortografia. — Gramatica. — Dicționarul.

În originea ei Societatea Academică era curat filologică. Atât actele donațiilor Zappa, cât și regulamentul de constituire sancționat de Locotenenta Domnescă la 1866, determinau că Societatea va avea misiunea specială de a se ocupa cu ortografia, cu gramatica și cu dicționarul limbii române. Este deci natural, că Societatea Academică s'a ocupat în cei dintâi zece ani ai existenței sale aproape numai cu lucrări privitoare la limbă. Studiile și publicațiunile istorice au intrat mai târziu și pe încetul în cercul activității sale; iar științele naturale și matematice au luat o pozițiune egală cu celelalte două clase de științe numai prin noua organizare a Academiei dela 1879.

*

Ortografia limbii române a fost întîia mare cestiune, tractată cu multă căldură. În impregiurările de atunci acesta se impunea dela sine.

Limba română a trecut prin faze, prin cari nici o altă limbă romanică n'a trecut. Timp de mai mulți secoli ea a fost redusă la starea de dialect vulgar necris, pe când în cărți, în biserică și în acte era întrebuintată limba veche slavonă, cu scrierea ei proprie cirilică.

Când a început a se scrie în limba română — prin secolii al XV-lea și al XVI-lea — scrierea cirilică a servit și pentru dînsa. Astfel limba română a fost imbrăcată într'o haină străină pînă la sfîrșitul secolului trecut. Cu deșteptarea conștiinței și a simțământului romanității noastre, s'a impus în mod neînlăturabil și ideea de a alungă din scrierea română alfabetul cirilic și a introduce scrierea latină, întrebuintată de toate popoarele culte ale Europei.

Pe la 1780 Samoil Clain — cel dintîiu — a întocmit un sistem de ortografie română cu litere latine și a publicat întelele cărți de rugăciuni tipărite cu litere latine. În principiu reforma a triumfat, dar de atunci cestiunea cum este mai bine să se scrie românește cu litere latine, a devenit un problem, neîncetat discutat de învățații și scriitorii noștri. Nici astăzi chiar discutarea asupra acestei cestiuni nu este încă închisă.

Cestiunea ortografică este în genere pur formală. Ea privește numai forma esternală a limbii, numai scrierea ei. La români inse ea a căpătat o însemnătate mult mai mare prin aceea, că modul de scriere a fost pus într'o forțe strînsă legătură cu direcțiunea de dezvoltare care trebuie să se dea limbii.

Diferite școli se formară, dintre cari cele mai însemnate erau a lui Cipariu în Transilvania, a lui Eliade în Muntenia și a lui Pumnul în Bucovina; fiecare stabilind alte baze pentru ceea ce ei numiau regularea și dezvoltarea limbii române, cu scopul de a ajunge la o limbă literară unică pentru tot nîmul românesc.

Aceste curente s'au întîlnit în Societatea Academică din cele dintîi zile ale activității sale.

Cestiunea ortografică a fost pusă de cel mai ilustru și mai autorizat reprezentant al filologilor români de pe atunci, de eruditul Cipariu, printr'o propunere scrisă de alți 9 membri și prezentată la 11 septembrie 1867.

După discuțiuni îndelungate, cari au ocupat aproape toate ședințele primei sesiuni, Societatea a adoptat sistemul prezentat și susținut de repositul Cipariu, care ținea ore-cum mijlocul între sistemul de tot latinizat al repositurilor Laurian și Massim de o parte și al repositului Eliade de altă parte și între sistemul fonetic susținut de școala lui Pumnul, care n'a putut inse trece peste granițele Bucovinei.

Sistemul ortografic Ciparian, — caracterizat prin lipsa de semne diacritice la vocalele și consonantele, ce reprezintă sunetele modificate din cele primitive prin necesități fonetice, — acest sistem a fost întrebuintat, cu consecință mai mult și mai puțin riguroasă, în toate publicațiunile Societății Academice pînă la anul 1880.

Sistemul Cipariann a întîlnit două curente opuse. Unul îl socotea prea fonetic, nu destul de latinizator; altul din contră îl combătea, pentru că era prea latinizator. Cel dintîiu curent, reprezentat cu rară tenacitate și convingere de Laurian și Massim, a triumfat în Societate și s'a cristalizat în marele proiect de dicționar. Al doilea a triumfat în afară din Societate. În opiniunea publică.

La 1890, în *intâia sesiune generală* a Academiei Române reorganizată ca institut național, sistemul ortografic Ciparian a fost înlocuit și înlocuit cu ortografia basată pe principiul fonetismului combinat cu etimologismul în marginile formelor limbei române, adică fără a mai ține seamă de forma originală latină a cuvintelor în scrierea lor românească. Acest sistem ortografic este până astăzi întrebuintat în publicațiile oficiale ale Academiei noastre.

*

Gramatica. — A doua misiune a Societății Academice a fost de a elabora gramatica limbei române.

La 1780 Samuel Clain a tipărit la Viena *intâia gramatică a limbei române*. În același timp Ienache Văcărescu întocmise la București o gramatică, pe care a tipărit-o în 1787 de odată la Râmnic și la Viena. De la aceste prime încercări s'au publicat un însemnat număr de gramatici românești scrise atât cu litere cirilice cât și cu litere latine. Tote aceste lucrări se mișcau înse într'un cerc restrâns, căci ele nu îmbrățișau întreg organismul fonetic, morfologic și sintactic al limbei.

Societatea Academică a respuns deci unei trebuințe în general simțită, când în *intâia ei adunare*, la 11 septembrie 1867, a hotărât publicarea unui concurs la premiul Zappa de 300 galbeni, pentru o gramatică completă a limbei române, cuprinzând ortografia, fonetica și etimologia său flexiunea, și derivarea vorbelor.

În cea mai apropiată sesiune, la 1868, Societatea a premiat manuscrisul gramaticii limbei române prezentat de T. Cipariu. Această lucrare, în care autorul ei spune că »s'a nevoit a culege și examina întreg usul vorbirii al limbei române, atât vechiu cât și nou«, este, fără îndoială, până astăzi cel mai însemnat monument al gramaticii limbei noastre. Ea este rodul unei activități îndelungate și pătunțetore a celui dintâiu explorator adânc al vechilor monumente ale limbei românești și al diferitelor ei forme dialectale.

Opt ani după premiarea primei părți a gramaticii române de Cipariu, s'a premiat, la 1876, partea a II-a, Sintetica, prezentată la concurs de același autor.

Prin premiarea și publicarea acestei lucrări, Societatea Academică și-a îndeplinit al doilea punct din scopul pentru care a fost fondată și a realizat una din cele două principale dorințe exprimate de primul ei donator Evanghelie Zappa.

Lucrarea gramaticală a repozatului Cipariu formează și astăzi baza tuturor lucrărilor mai recente asupra limbei române făcute după principiile limbistice generale și după rezultatele nouă ale studiului limbilor romanice.

*

Dicționarul. — În actul de donațiune dela 29 septembrie 1860, Evanghelie Zappa determină ca un scop al fundațiunii sale să fie: »Alcătuirea de un dicționar al limbei ori cât de deservit și compus de bărbați învetați, cari se vor îndeletnici mai: a) la culegerea, compunerea și derivația tuturor dicționarilor române, lăpădând toate străinismurile și primind numai câte trebuiesc spre îndeplinirea limbei și acele pe cari obșteasca întrebuintare le-a consfințit și le-a familiarizat, său le-a însușit limba naturalisându-se într'însa, și acesta cu cea mai mare băgare de seamă; b) compunerea și compunerea Dicționarului vor culege, prin mijlocele ce se vor găsi mai potrivite, toate dicționarile cari zac ascunse încôce și încolo, său și chiar în intrul colibeii celui mai prost țeran; c) îndată ce se va severși lucrul, se va da în scumpă cercetare a unei comisii de mai mulți membri alcă-

tuită de către înaltul guvern de bărbați cel mai puștin deservit în vre una din Academii, și aprobându-se de dânsii, guvernul îl va declara de dicționar al limbei nației, și așa va fi în viitor povătuitorul celor ce studiază și scriu acea limbă. Acest dicționar care este prea trebuincios, să se severșescă cât mai curând pentru regularea limbei și scrierii ei, ca pe baza acesteia să traducem autori clasici și alte cărți trebuincioase pentru îmbogățirea literaturii și bibliotecii naționale; înse, fiind anevoe a se alcătui curând de doi său trei bărbați, sunt de părere, decă se va incuviința și de respectabilul guvern, să căutam cu bună tocmelă mai mulți oameni învetați și cu știință în limba noastră, ca să alcătuescă câte una literă din alfabetul nostru, său mai multe, după puterea și înlesnirea fiecăruia, supunându-le la cercetarea sus pomenitei comisii, și primindu-se de bune, să le plătim; și cu acest mod vom ave un dicționar bun și curând.

Această dorință a donatorului a fost al treilea și ultimul punct al misiunii începătoare a Societății literare române, fixat de regulamentul din 1866.

Încă dela 12 septembrie 1867 Societatea a votat un »Program pentru strângerea materialului necesar la lucrarea dicționarului român.« Acest program a ramas deocamdată nepus în lucrare.

Îndată după trecerea celor două sesiuni ale anilor 1867 și 1868, destinate mai ales ortografiei și gramaticii, Societatea a luat, în ședința dela 8 august 1869, în deaprobe cercetare cestiunea dicționarului limbei românești. Discuțiuni lungi adese-ori foarte animate, au avut loc până a se stabili principiile după cari se credea că se va pute executa această mare lucrare.

La 9 septembrie 1870 Societatea a luat deciziunea de a împărți lucrarea dicționarului între mai mulți membri, dând fiecăruia însărcinarea de a prelucra câte una, două său trei litere, până la termine fixate cel mult de șese luni. În acest mod lucrarea nu se putea executa. Ea nu ar fi prezentat unitatea necesară, nici în dezvoltarea care s'ar fi dat articolelor, nici în sistemul și ideile cari ar fi președat la facerea lucrării. Astfel, încetul cu încetul întreaga lucrare a dicționarului a ramas în sarcina lui A. T. Laurian și a lui I. C. Massim, cari aveau să examineze și să coordoneze materialele strinse de membrii însărcinați cu elaborarea de anumite litere. Laurian și Massim au devenit prin acesta de fapt redactorii și autorii dicționarului. Ei au făcut lucrarea după ideile espuse de Massim, atât ca secretar general în raportul dela sfârșitul sesiunii din 1870, cât și într'un »Apel de abonament«, în care se dice: »Dicționarul limbei unei națiuni este pentru dânsa cartea cărților; îmbrățișând limba în totul seu, în forma ca și materia sa, dicționarul limbei naționale cuprinde chiar prin acesta tot ce a cugetat, a simțit, a pățit și a făcut națiunea ce o vorbește, *vieta colectivă* cu un cuvânt, *marele suflet* al întregii națiuni.

După această definițiune atât de clară, atât de exactă a cuprinsului unui dicționar național, zeloșii noștri lexicografi adaug următoarele esplicări speciale pentru limba română, cari sunt în deplină contradicțiune cu definițiunea făcută: »În organismul limbei noastre s'au incuibat multime de străinisme, parasiți ce-i împedecă dezvoltarea, gunoie ce-i turbură limpiditatea; pe corpul acestei nobile fiie a Latiiului timpul a impres multime de venătări, cari vatemă frumusețea și grațiile ei de virgină romană; și poporul român nu se înșelă în instinctul prin care, de câtva timp, de când s'a deșteptat în el conștiința națională, tinde din totă inima să-și vedă limba curățită de acei parasiți periculoși și vindecată de acele

»vênătări ce o desfigură, pentru ca astfel cu o și »mai înainte să pôtă figură cu demnitate alătura cu »nobilele sale surori: latina, italiana, franceza, ispănica, portugalică.«

De aceste idei fiind conduși, dicționarul pe care îl făceau nu mai avea să îmbrățișeze »limba în totul seu«, nu mai avea să cuprindă »tot ce a cugetat, a simțit, a pățit și a făcut națiunea.« Acest dicționar trebuia să cuprindă o limbă românească curățită de strănisme, de parasiți, de gunoie, de vênătăi, adică nu limba românească cum este, ci o limbă romanică făcută dintr'ênsa, din cea latină și din celelalte limbi romanice, pe care apoi românii trebuiau să o adopte, să o învețe ca să se servescă cu dênsa în exprimarea cugetărilor lor, în formarea unei literaturi naționale.

La 1870 comisiunea lexicografică a prezentat începutul dicționarului lucrat după aceste principii. Aprôpe în tôte sesiunile din anii următori s'au făcut lungi discuțiuni, în cari lucrarea comisiunei a fost adeseori combătută cu multă vioiciune; dar totodată apêrată, continuată și terminată de cătră autorii ei cu o tenacitate vrednică de admirațiune.

În acest mod s'a publicat în 4,000 exemplare *Dicționarul-proect* în trei volume, dintre cari două conțin cuvintele de origine romanică, iar al treilea, sub titlul de Glosar, cuvintele »stăine prin originea »sêu forma lor, cum și cele de origine îndoiôsă.«

La anul 1874 cestiunea dicționarului a intrat într'o nouă fasă. Majoritatea membrilor Societății s'a convins, că marea lucrare lexicografică a lui Laurian și a lui Massim eră greșită în ênsaș concepțiunea ei, și că este necesitate a se face un dicționar al limbei reale, așa cum se găseșce în vechii și bunii scriitori, precum și în gura poporului. Au urmat lungi discuțiuni asupra cestiunei de a se șci cum trebuie să se procedă pentru a execută acêstă nouă lucrare. S'a luat mai întêiu decisiune de a se însărcinâ membri ai Academiei și persoane străine de Academie, ca să adune materialul lexic din vechile monumente ale literaturii române și din graiul viu al poporului. Pentru a da o desvoltare și mai mare elementului istoric în noul dicționar, s'a mai hotărît a se rețipări unele din vechile monumente ale limbei române dinainte de secolul XVIII.

Eră invederat, că aceste dispozițiuni erau de natură a întârziâ foarte mult lucrarea noului dicționar, a cărui trebuință se simția încâ mai mult după publicarea proiectului Laurian-Massim.

Conform acestor decisiuni s'au făcut câteva edițiuni de tecste vechi și anume: Codicele Voronețian, Psaltirea Scheiană, Psaltirea lui Coresi, Pravila dela Govora, Catechismul Calvinesc și Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosofteiu. Aceste tecste au o mare valoare filologică, ele sânt inse numai o foarte mică parte din vechile monumente literare, cari trebuiesc tôte explorate pentru compunerea *Dicționarului limbei românești*; iar publicarea lor iulătură pentru un timp nedeterminat începerea lucrării unui dicționar al limbei reale, vorbite și scrise de români în trecut și în present, și națiunea română remânea lipsită de cartea cea mai necesară pentru desvoltarea sănetoșă și temeinică a limbei sale.

*

Astfel erau lucrurile incurcate, când Majestatea Sa regele, augustul președinte și protector al Academiei nôtre, a cărui activitate în acêstă țeră a început de-odată cu aceea a Academiei, veni să-Și spue cuvântul și să dea ajutorul Seu pentru a se reluă o lucrare atât de importantă și atât de mult dorită de națiune.

La 1884 Majestatea Sa regele a deschis sesiunea

generală a Academiei printr'acea cuvântare, al cărei resunet puternic a remas încâ viu în memoria nôtă a tuturor. În acea cuvântare Majestatea Sa a arătat însemnătatea cea mare pentru națiune a unui dicționar istoric și poporal al întregii limbi românești, a făcut apel la Academie ca să ia din nou cu vîgore în mâinile sale acêstă lucrare, a cărei spese de publicare le luă Augustul nostru protector pe sêma Sa.

Acesta este începutul lucrării monumentale care pörtă titlul »Etymologicum magnum Romaniae«, cu a cărui compunere Academia a însărcinat pe cel mai ager scrutător, pe cel mai adânc cunoscător al limbei române, pe colegul nostru B. P. Hașdeu. Lucrarea a întimpinat multe greutăți de organizare și a fost în urmă împedecată prin durerôse întêmplări. Acum inse, ea este iarăș condusă înainte cu tótă vîgorea.

Velociped pe apă.

— Veți ilustrațiunea de pe pagina 305. —

Sportul velocipedelor s'a răspândit în timpul din urmă foarte. Nu mai este oraș, unde să nu existe, ba în multe se află chiar și reuniuni de velocipedisti.

Velocipelele cele cu două rôte, așa numitele bicycle, se întrebuinteză numai pentru scopuri de sport; dar cele cu trei rôte, încep a se introduce și ca instrumente purtătore, la poștă sêu în servicii militare.

Se fac velocipele cu trei rôte pentru două sêu trei persoane. S'au făcut încercări ca ele să se mișce prin apă, cu aburi de petrolu sêu cu electricitate; în sfêrșit s'au construit niște velocipele pentru apă, în care în giurul osiei se aplică lopeți.

Ilustrațiunea de pe pagina 305 a foii nôtre înfătoșeză un astfel de velociped, cu care s'a făcut încercare la Toulouse pe mare. Este aplicat pe o luntră, cu rôte-lopeți, dar velocipedistul trebuie să desvôle mai multă putere. Firesce că nu pôte înaintă așa de repede ca pe uscat.

LITERATURĂ ȘI ARTE.

Șolri literare și artistice. *Bene-Merenti Cl. I* s'a acordat de cătră regele României dlui dr. M. Gaster, pentru scrieri literare și filologice române și, — curios! — omul acesta e espulsat din România. — *Dl Grigorie Halip* a publicat în edițiunea Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina, prelegerea sa publică intitulată: »Vinuri fabricate din pôme.«

Limba română la Paris. Amu scris în mai multe rânduri, că dl Emile Picot, cunoscutul filoromân și profesor la școla de limbi orientale în Paris, ține un curs asupra limbei și literaturii române. În semestrul de êrnă, eminentul profesor s'a ocupat de poesia nôtă poporală, citând mai multe lucrări d'ale colaboratorului nostru dl Dumitru Stăncescu; în semestrul de vêră s'a ocupat cu istoria literaturii române, întrebuintând și unele documente necunoscute nici de filologii nôttri. Acest curs, afară de români, este ascultat și de mai mulți francezi, cari au învățat limba română.

Decepții. Acesta e titlul unei broșurele de poesii a dlui Th. M. Stoenescu, care a apărut de curând la București. Culegerea cuprinde 44 de poesii scurte, cele mai multe în formă de epigrame. Precum arată și titlul, cuprinsul acestor poesii are un colorit cam posomorit; decepții și decepții respiră de pe tôte paginile, fără inse d'a atinge corde mai nalte. Din

unele nu lipsește nici sarea atică; iată una, drept exemplu:

Chiar ați îmi amintesc cu frică
De-acea femeie 'ntre femei,
Atât de mare 'n ochii mei,
Dar tot odată-atât de mică!
Mi-a trebuit un an trecut
S'adun ilusiile toate,
Și ea... când vrea femeia poate...
Le-a spurberat într'un minut!...

Bustul lui Cogălniceanu. În biblioteca senatului la București se află espus un bust în gips al lui M. Cogălniceanu, lucrat de sculptorul Heghel, acela care a lucrat și statua lui Miron Costin. Acest bust a fost lucrat de sculptor la Constanța, unde a stat mai mult timp cu M. Cogălniceanu.

Ceea ce s'a putut șoi din oapul locului, s'a realizat. Invetătorii noștri nici la a treia invitare n'au spriginit »Școlă Română« a dlui Petri, singura foie curat pedagogică de dincoci de Carpați. Acesta pe noi nu ne surprinde, căci de o parte invetătorii noștri sânt reu plătiți, de alta cei cu dare de mână se ocupă mai cu sémă de lecturi politice și numai unii țin a se indeletnici cu scrieri privitoare la specialitatea lor.

TEATRU ȘI MUSICĂ.

Șoiri teatrale și musioale. *Medalia Bene-Merenti Cl. I* s'a acordat de cătră regele României dlor Eduard Caudella și P. Mezzetti, pentru merite musicale; iar cl. II dlor Carlo Cirilo, Leopold Stern și N. Ivanovici, tot pentru merite musicale. *Diracțiunea Teatrului Național* din București a semnat un contract cu dl Serghiadi, pentru aducerea unei opere italiene în érna viitoare pe scena Teatrului Național. — *Artistul Iulian* dela Teatrul Național din București va părăsi în curênd țera, căci starea sânetății sale s'a înreutățit.

Artistul Gabrielescu a dat un concert în »Real Academie de amadore«, de musică, din Lisabona. Au asistat regele și regina, princessa Elena d'Orleans și un public forte distins. Succesul a fost imens. Gabrielescu fu proclamat ca membru onorific al Academiei și primî în dar splendide coșuri de flori. I se deteră și insemnele de cavalier al ordinului »Concepțiunii«. Diarele portugheze »Economista«, »Diario de noticias«, »Seculo«, »Diario popular«, »Correio da noite«, »Noite«, »Tempo«, »Diario ilustrado« și »Arte muzical«, fac elogiile cele mai mari lui Gabrielescu.

Cine a scris „Valurile Dunărei“. Un amic al foii noastre ne atrage atențiunea asupra unui articol, ce a publicat în nr. cel mai nou (25) al »Gazetei Poporului« din Timișóra, în care discută că cine a compus cunoscutul vals »Valurile Dunărei«, care a ajuns atât de popular. La acesta întrebare dënsul respunde astfel: »Se dice, și încã nu fără temei, că »Valurile Dunărei« nu e compozițiunea originală a domnului Ivanovici, precum este scris, ci a unei dómne române, repausată în cei mai frumoși ani ai vieții sale, a dómnei Lazaru născută Nicórã, fosta soție a cunoscutului avocat din Vinga: Georgiu Lazaru. Se șcie, că fie-iertata a fost o pianistă escelentă și se ocupă mult cu transcrierea arielor populare române pentru pian, mai vëtos în valsuri și precum amu auđit dela mai mulți martori viețuitori, ba chiar și dela dl Nicórã, fost asesor consistorial din Arad — »Valurile Dunărei« este compozițiunea dómnei Lazaru născ. Nicórã, de pe timpul când ea locuía la Lipova, dar nefiind ea de tot sigură, că acest vals corespunde până la minuțiositate regulelor artistice, ș-a trimis

piesa musicală spre censurare și eventual, dëcã se va arătã lipsă, spre coregerea greșelilor, domnului Ivanovici, care erã atunci la Viena în serviciu militar și conducetor al unui orchestru militar. Acest domn a ținut la sine mult timp »Valurile Dunărei« și dómna Lazaru n'a mai ajuns în vieța ei a vedé triumful colosal, ce a secerat pretotindenea piesa compusă de ea, căci prea de timpuriu a încetat din vieța, iar dl Ivanovici, după mórtea dnei tinere, modificând póte ceva în opul original, l'a publicat sub numele seu propriu, ca compozițiune originală a sa, și dënsul prin acest op ș-a făcut numele cunoscut în tótã Europa. Ce este adevër în lucru, nu șciu cu tótã pozitivitatea; așã am auđit inse nu dela unul, ci dela mai mulți bărbați serioși și demni de încredere. Ar fi de dorit inse, ca acesta întrebare adevã: cine este autorul adevërat al valsului »Valurile Dunărei« să se aducã în curat pe calea publicității cât mai curênd, de órece toți avem interesul național d'a constată, că acesta piesă plină de adevërate melodii populare românești, este compusă ori nu de un străin, séu chiar de o dómna tineră română. Dl Ivanovici are cuvêntul. Sã-l auđim!

Concert la Secarêmb. La 7/19 iulie, cu ocașiu-nea adunării generale a despărțemêntului Deva al Asociațiunii transilvane, se va da în Secarêmb și un concert, cu următorul program: 1, a) »Iată șaiva triumfală« de W. Humpel, b) »Serenada« de Marchner. 2, a) »Kreuzzug« v. Fr. Schubert. Solo de bas cu acompaniament de pian. b) »Credința în primãvërã« de Fr. Schubert. Solo de bas cu acompaniament de pian. 3, »Intre pëtra Detunata« de C. Dima. 4, »Air Varie« de Beriot. Violinã cu acompaniament de pian. 5, a) »Die Versunkene Krone« v. H. Boniche. b) »Sânt soldat« de G. Dima. 6, Solo de pian. 7, a) »Nóptea« de Fr. Schubert. b) »Uite mamã« de G. Dima. 8, a) »Sera de Crãciun« de Holstein. Solo de bas cu acompaniament de pian. b) »Șcii tu mândrã« de G. Dima. Solo de bas cu acompaniament de pian. 9, »Hora« de G. Dima. 10, »Balet« de Beriot. Violinã cu acompaniament de pian. După concert va urmã bal.

Concert în Sucéva. Secția musicală a societății acad. »Academia ortodocșã« din Cernãuți a arangiat în 24 iunie (6 iulie) un concert în Sucéva cu următorul program: 1, Din Psalmul 137, comp. de Is. Vorobchievici. 2, Ângerul a strigat, comp. de G. Musicescu. 3, Stefan și codrul, mus. de Is. Vorobchievici, cuvintele de V. Alecsandri. 4, Traiu vênãtoresc, mus. de Tudor cav. de Flondor, cuvintele de Const. Morariu. 5, Doinã doiniță, mus. de Is. Vorobchievici, cuv. de V. Alecsandri. 6, Mãnăstirea Putna, mus. de Is. Vorobchievici, cuv. de D. Bolintineanu. 7, Puiculița mea, mus. de Victor Vasilescu. 8, Din ședetóre, potpouri popular, comp. de I. Vidu. 9, Un salut de nópte, musica de M. Storck, cuvintele traduse de I. Ieșian. Cisla, musica și cuvintele de C. Porumbescu. Venitul curat s'a destinat »Școlei Române« și »Academiei ortodocșe«.

BISERICĂ ȘI ȘCOLĂ.

Șoiri biserieșoi și șoolare. *Maj.* Sa monarcul a dăruiț 200 fl. bisericeii gr. c. din Cudu, 100 fl. bisericeii gr. or. din Dincu-mare și 50 fl. bisericeii gr. or. din Reușor. — *Dr. Aurel Pop Bota*, revisorul esactoratului archidieceșan din Blaș, a fost numit profesor suplent la preparandia de acolo. — *Dl Iuliu Nistor*, preot în archidieceșca Blașului, a fost numit revisor al esactoratului archidieceșan. — *Comitetul fondurilor școlare năședene* n'a primit abdicerea dlui Ioan Ciocan din presiul comitetului. — *In*

gimnasiul de stat din Sibiu in anul școlar trecut au fost 328 studenți; dintre aceștia 145 români și anume 102 gr. or. și 43 gr. c. — *La Blaș* se va clădi un internat nou pentru 100 de studenți. — *Dl Ambrosiu Chețian*, absolvent de teologie și asistent la universitatea din Cluș, fu numit profesor la gimnasiul din Blaș.

Ajutorul de 6000 fl. al Eso. Sale episcopului Mihail Pavel s'a împărțit, in sumă de câte 100 fl., următoarelor parohii diecesane: Amaț, Almoșd, Aușeu, Abram, Băița, Bel, Berzova, Betfia, Bocsig, Bozinta rom., Carașeu, Ciutelec, Ciulești, Decănești, Deda, Dijer, Drăgești, Dubricion, Er-Adon, Fărnaș, Fegernic, Felminiș, Feniș, Fiziș, Galsa, Galoș-Petri, Genciu, Gros, Gruiu-lung, Giulița, Haieu, Ivaniș, Kővag, Leta mare rut., Cr. Meneș, Miniad, Mociar, Negru, Ovari, Pete, Petrani, Prisaca, Racova, Resighea, Sarcău, Șavaieu, Santău-mare, Șimand, Sinteia, Șoncoiuș, Sendlac, Sitatelec, Suplac, Sombășag, Topa de Criș, Tria, Uilac, Valani, Vintir, Vitiș.

Epilogul. Cetitorii noștri își vor aduce aminte, că 'n tîmna trecută apostrofăram faptul scandalos, că 'n seminariul gr. c. românesc de băeți din Oradea-mare s'a aplicat ca instructor general un rutean, care nu știe românește de fel. Atunci ni s'a răspuns multe de tôte; între altele s'a dis, că tinerul acela vré să 'nvețe românește spre a puté fi preot român, de aceea i s'a dat loc in seminar; ne-amu achitat și noi, apoi discuțiunea s'a încheiat. Așă creșuserăm noi. Dar ne-amu înșelat. In săptămâna trecută i s'a făcut epilogul. L'a făcut însuș fostul instructor rutean. Cum? Așă că a intrat in ordul călugărilor premonstratensi de ritul latin. Ce să-i faci! O fi gândind, că decă in 9 ani de zile ce-a petrecut într'un institut românesc, n'a avut ocaziune să 'nvețe românește, n'are ce mai forță. Dar nu-i frumos din partea lui, că prin fapta acésta a blamat atât de urit pe cei ce l'au apêrat cu atâta căldură, încât pentru el au persiflat și figura unui arhieru de pie memorie!

Școala civilă de fete ou internat din Sibiu a Asociațiunii transilvane ș-a ținut esamenele la 26 și 27 iunie n., asistând un public fôrte mare, in frunte cu dl George Barițiu, președintele Asociațiunii transilvane, care la sfêrșit a rostit o cuvântare, constatând cu plăcere succesul imbucurător. *Dl Ioan Popescu*, directorul școlei, a mulțumit in numele corpului didactic. Totodată primim și »Programa« acéstei școle, pe anul școlar 1890/1, publicată de dl Ioan Popescu director. Din acésta scótem următoarele informațiuni: personalul școlei se compune din 1 director, 4 învățatori, 2 cateheți, 5 instructori; personalul internatului: 1 director, 1 directoare, 1 medic, o guvernantă și o bonă. Eleve in clasa primă 19, in a doua 15, in a treia 16, in a patra 9 și 3 extraordinare. In internat 49. Didactrul e 2 fl. pe lună, tacsă internatului 200 fl. pe an.

Catedrala mitropoliei din Bucuroșoi. Infrumșetarea Bucuroșoilor inaintéză fôrte repede. De curând s'a hotărît, ca in locul catedralei vechi din délul mitropoliei să se clădească una nouă in mijlocul orașului. Comisiunea numită spre acest scop a și ales locul pentru noua catedrală și anume pe bulevard, vis-à-vis de palatul universității, unde acuma se află statua lui Mihaiu Vitezul. Se dice, că pe délul mitropoliei se va clădi noul palat regal, iar in cel de acuma se va mută cutare minister.

Gimnasiul din Nășeud. Esamenul verbal de maturitate s'a ținut la 16 iunie, numărul școlarilor admiși a fost 15, din aceștia 4 s'au retras. Din 11 doi s'au respins, 1 pe 3 luni, altul pe un an. Esamenele de clasă s'au ținut in 19 și 20 iunie. Numărul studenților in gimnasiu a fost 238.

Conferență preoțescă. *La Cizer*, comitatul Selagiu, la 23 iunie s'a ținut conferența preoțescă din tractul Crasnei, sub presiul vicarului Alimpiu Barbolovici. A predicat preotul Grațian Flonta și a disertat Petru Vaida. Conferența viitoare se va ținé la Mal; acolo va predică N. Pop și va disertă N. Orian. Sinodul vicarial va fi la tîmna in Șimleu.

Diecesa aradană. Consistoriul diecesan aradan a ales pe profesorul preparandial Ioan Petran de cas-sar consistorial, iar ca secretar s'a substituit Romul Nestor.

Esoursiuni studenteșoi. *Dl Gr. Iocilescu*, profesor la universitatea din București, insoțit de elevii sei studenți la facultatea de litere, a făcut in săptămâna trecută o excursiune archeologică in Dobrogea. — *Dl Gr. Ștefanescu*, profesor la universitatea din București, va conduce studenții facultății de științe într'o excursiune științifică prin munții Buzeului in săptămâna viitoare.

Adunări învățătoresoi. *La Orța-de-sus* in 6 iulie s'a ținut adunarea generală a reuniunii învățăto-rilor români sêlăgeni. — *La Secarêmb* in 5/17, 6/18 și 7/19 iulie se va ținé adunarea generală a reuniunii învățăto-rilor români gr. or. din districtul Zarand. Cu asta ocaziune învățăto-rilor I. Piso, I. Trif, S. Popescu, P. Vraciu, A. Glava, P. Rimbaș, I. Bogdan, P. Bogdan, A. Florea, G. Forăș, R. Jurca, I. Gazdău și German vor ținé prelegeri teoretice și practice, séu vor declamă poesii. — *La Coșocna* in 18 iunie n. s'a ținut adunarea generală a reuniunii învățăto-rilor români gr. c. din comitatul Coșocnei, sub presiul învățăto-rului Iacob Mureșian din Cluș. Învățătorul Petru Buzan a cetit o disertațiune despre necesitatea reuniunii. Viitorea adunare se va ținé la Mociu.

CE E NOU?

Șoiri personale. *Maj. Sa monarcul* va merge la tîmna in Ardeal ca să asiste la manevrele militare, care se vor ținé in giurul Bistriței; *Maj. Sa* va sosi acolo in 12 septembrie și va avé cuartirul in castelul din Beclean al ministrului cont. Andrei Bethlen. — *Maj. Sa împêrătésa-regina Elisabeta* a plecat la 30 iunie din Viena la Gastein unde va sta trei săptămâni. — *Dl Artemiu Ciuntuleac*, inspector superior de poște in Bucovina, a primit voia d'a purtă crucea de oficer a ordinului Coróna României. — *Dl dr. Nicolae Costan* e numit vichenotar la judecătoria cercuală din Teresiopol. — *Dl dr. Alesandru Andreș*, asistent la universitatea din Cluș, a fost numit și medic al despărțământului oculistic la spitalul »Carolina« de acolo. — *Dl dr. Ioan Comșa*, asistent la universitatea din Cluș, a fost ales prin aclamațiune medic cercual la Sombășag, comitatul Bihării. — *Dl Ioachim Nădeșean*, vichenotar la judecătoria cercuală din Iclaud, a fost numit notar la tribunalul din Odorheiul-secuiesc.

Amorul moștenitorului tronului român. Informațiunile mai noué spun, că cestiunea căsătoriei principelui moștenitor al tronului român încă nu s'a delegat definitiv. Dênsul, departe d'a renunță la dorul seu de insurătore cu dșóra Văcărescu, a declarat că acésta pentru dênsul este o cestiune de onóre și preferé să abdică la tron, decăt să renunțe la amorul seu. Și decă totuș a consimțit să plece in străinătate, cauza a fost c'a vrut să liniștescă deocamdată spiritele agitate ale tuturor grupurilor politice conducătoare, care s'au opus planului seu. Se mai dice, că regina asemenea ține și acuma morțiș la acésta căsătorie și că nici însuș regele nu s'ar fi pronunțat încă hotărît. E fapt, că dșóra Văcărescu n'a părăsit curtea, ci a mers dimpreună cu regina la Sinaia. Guvernul a

trimis la Sigmaringen pe Al. E. Lahovary să stăruască pe lângă prințul Leopold, părintele moștenitorului, ca să nu aprõe voința fiului seu. Se mai dice, că mama moștenitorului e contrariă acestei însurăciuni. In cazul decă principele moștenitor s'ar căsătorii cu dra Văcărescu, fratele seu mai mic Carol va moșteni in locul seu tronul. E de insemnat, că pătura de mijloc și mai de jos a poporului român a întâmpinat cu plăcere amorul moștenitorului tronului.

Dșora Elena Văcărescu, alésa inimei principelui moștenitor al României, fiica dlui Enachita Văcărescu, ministru plenipotențiar al României la Roma, are un nume bine cunoscut in societatea română și 'n cercurile care se ocupă cu literatura. Din o familie străvechie, care a dat țării patrioți și poeți, dēnsa asemenea se indeletnicește cu lucrări poetice. Crescută la Paris, a început să scrie franțozește și a publicat un volum de poesii, favorabil apreatiat de cercurile literare de acolo. Rentorcēndu-se in patrie, regina-poetă o pofti la curte, numindu-o damă de onore. Poete amēndoue, simțind un fel de afinitate spirituală, in curēnd furē cuprinse de-o intimitate plină de dragoste. Lucrau impreună; dșora Văcărescu, care cunōșce perfect limba poporului, culegea poesii populare române, iar Carmen Sylva le traducea in limba germană... Timpul trecea vesel; dar intr'o di veni prințul Amor și 'n urmă Rațiunea-de-stat cu pedrele sale... O să vedem, care va fi mai tare?!

Când s'a născut Cogălniceanu. In »Panteonul Român« s'a publicat și acuma tōte diarele scriu, că Mihail Cogălniceanu s'a născut la 1806 și că prin urmare la mōrtea sa ar fi avut 85 de ani. Dar acēsta e greșelă. Căci iată ce a scris ilustrul reposit in prefața ediției a doua a »Cronicelor României«: »Din ceaslovul părintelui meu culeg insemnarea scrisă chiar cu mâna sa, din care rezultă, că sūnt născut in Iași, la anul 1817, luna septembrie in șese. Tatăl meu a fost yornicul Ilie Cogălniceanu; muma mea a fost soția sa Catinca, născută Stavilla, familie românească din Basarabia. De pe tată și de pe muma, din moși și strămoși, me fălesc dară a fi român moldovan și cu mândrie recunosc, că familia mea n'a căutat nici odată originea sa in țeri și 'n nēmuri străine.«

Mōrtea lui Cogălniceanu. Ilustrul fiu al României, octogenarul Mihail Cogălniceanu, s'a dus inainte cu doue săptămāni la Paris, spre a se supune de nou unei operațiuni chirurgicale. Durere, de asta-dată operațiunea n'a reușit. Marele bărbat a murit chiar in timpul operațiunii, la 2 iulie, după miēdădi la 5^{1/2} ore. Șcirea acēsta a imbrăcat in doliu tōtă inima românească. Senatul și Camera din București ș-au suspendat ședința; apoi au votat 30,000 lei, pentru ca inmormēntarea să se facă cu cheltuiēla statului. Cadavrul se transportēză la Iași, unde se va inmormēntă cu pompă mare. Academia Română, al cărei membru eră Cogălniceanu, a insărcinat pe dl Hașdēu să vorbēscă in numele ei la inmormēntare.

GHICITORE DE ȘAC.

De Silvia Adamovici,

	de	nu			jert-	cu			zim-	lac-		
pot	besc	sa	te	bești	ne	iesc.	ai	de,	Mai	n'ai	bi	
ti	icu	far	Si	tră-	ne-	fi.	bi-	mai	O	prin-	ri-	
	me	iu-			Zim-	nu			Așă	te		
	ne	bun			Nu	pa-			te	ma		
te	ne	lu-	ne,	ai	re	se	de	ce	bin-	ngi	tu	
In	Ne-	a-	De	vreal	mi-	sci	sa-	pl-	de	rău	fer-	
	Sa	bu-			De	ști			de	ge		
	dor	mea,			vrei.	fi			De	și-		
re	ni-	fo	eu	vrea!	sa	diu	Și	za	fiu:	mi-	plân-	
in-	Când	as	a	Nu	va	Nu	preo	la,	la	ché-	sati	
	ca-	cu			tăr	vrei			voi	Vei		

Se pōte deslegă după promenada calului.

Deslegarea logogrifului din nr. 7:

»Februărie.«

Deslegare bună n'amu primit dela nimeni.

Cătră cetitorii „Familiei“

Grație spriginirii mai căldurōse, care ni s'a dat in timpul din urmă, amu putut introduce unele imbunetățiri. Nunumai colaboratorii noștri, al căror numer și pân' acuma trecuse peste cincideci, s'au mai sporit: dar totodată am fost in stare să inmulțim și ilustrațiunile. In raport cu spriginul care ni se va da de acum inainte, vom continuă și noi a introduce mereu imbunetățiri noue.

De orăce semestrul prim s'a incheiat cu nr. acesta, rugăm pe toți aceia cari vor a ne onorā cu spriginul lor, să-și innoiēscă abonamentele de timpuriu; iar cei ce nu mai vreu să fie abonați, binevoēscă a ne avisā prin o cartă poștală să-i ștergem din registrul abonaților.

Redacțiunea.

Călindarul săptămānei.

Diua șept.	Călindarul vechiu	Calind. nou	Sōrele
Dumin. 3 după Rusăli	Ev. dela Mateiu 6, gl. 2, a inv. 3		res. ap.
Duminecă 30	+ Sobor SS. Apostoli	12 Henric	4 53 7 16
Luni 1	Cosma si Damian	13 Margareta	4 18 7 53
Marti 2	Vest. Preacuratei	14 Bonaventura	4 19 7 52
Mercuri 3	Mart. Iachint.	15 Imp. Apost.	4 20 7 52
Joi 4	Par Andrei Crit.	16 Walter	4 21 7 51
Vineri 5	Par. Athan si Athon	17 Alexi	4 22 7 50
Sămbătă 6	Cuv. Sisionie	18 Rozina	4 22 7 50

Proprietar, redactor respunđător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Iosif Lang in Oradea-mare.